

VI (ШЕСТАЯ)

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

Июль 2026 г.

ИНДЕКСАЦИЯ

OpenAIRE | EXPLORE

zenodo

НАПРАВЛЕНИЯ КОНФЕРЕНЦИИ

 **НАУЧНЫЕ
ТЕХНОЛОГИИ
ПЕДАГОГИКА
ПСИХОЛОГИЯ
ФИЛОСОФИЯ
ИСТОРИЯ**

 **ИНФОРМАТИКА
ТЕХНИЧЕСКИЕ
НАУКИ
МАТЕМАТИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ**

 **ЭКОНОМИКА
ФИНАНСЫ**

Введение

В сборнике материалов конференции, посвященных роли науки, образования и производства в эпоху глобализации, актуальным проблемам взаимодействия этих процессов, отзывам об их решениях, были представлены зрелые специалисты отрасли.

Кроме того, представлены исследования на научно-практическую тему, проводимые в области экономики, точных наук, естественных и социально-гуманитарных наук в период глобализации, представлена информация в научно-практической сфере, которая включает в себя новейшие инновационные технологии в сферах производства.

Можно утверждать, что этот сборник является одним из специфических перекрестков современных мыслей и инновационных идей в мире науки. В этой научно-практической конференции приняли активное участие профессоры и научные сотрудники, занимающиеся научными исследованиями в Узбекистане и зарубежных странах. Значительный вклад в повышение позиций научно-практической конференции внесли профессора и преподаватели отечественных и зарубежных высших учебных заведений.

Профессора и преподаватели зарубежных высших учебных заведений, активно участвовавшие в работе конференции, внесли достойный вклад в высокий уровень взаимодействия с учеными нашей страны. Процессы международного сотрудничества с зарубежными странами и обмена с ними в области науки в эпоху глобализации оказывают положительное влияние на развитие высшего образования, сфер науки и производства. Материалы этой конференции особенны тем, что включают в себя широкий спектр исследований, от теоретических разработок до практических решений, демонстрирующих разнообразие подходов и направлений в этой области.

В заключение следует отметить, что данная научно-практическая конференция станет очень полезным собранием для всех, кто интересуется современными исследованиями в области дальнейшего развития высшего образования, науки, воспитательной работы и производства в эпоху глобализации. Авторы несут ответственность за содержание и качество статей и тезисов, включенных в сборник.

BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN IQTISODIY PROGNOZLASHDA FOYDALANISHNING ZAMONAVIY IMKONIYATLARI

Turakulova Orasta Ulugbekovna

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada Big Data texnologiyalarining iqtisodiy prognozlash tizimidagi o'rnini, ularning zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy tahlil va boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligini oshirishdagi ahamiyati ilmiy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotda katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash asosida makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni prognozlash, moliyaviy bozorlarni tahlil qilish, iste'molchilar xatti-harakatlarini baholash, logistika tizimlarini optimallashtirish hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini bashorat qilish imkoniyatlari tahlil etilgan. Shuningdek, sun'iy intellekt, mashinaviy o'rganish va Data Mining texnologiyalarining iqtisodiy prognozlashdagi afzalliklari, ularning an'anaviy ekonometrik modellar bilan qiyosiy ustunliklari ochib berilgan. Tadqiqot natijasida Big Data texnologiyalarini O'zbekiston iqtisodiyotiga keng joriy etish iqtisodiy prognozlarning aniqligini oshirish, boshqaruv qarorlarini takomillashtirish hamda iqtisodiy xavflarni kamaytirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Big Data, iqtisodiy prognozlash, raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt, mashinaviy o'rganish, Data Mining, iqtisodiy modellashtirish, makroiqtisodiy tahlil, moliyaviy bozor, logistika, iqtisodiy xavflar, raqamli transformatsiya.

Raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi natijasida ma'lumotlar zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim strategik resurslaridan biriga aylandi. Internet texnologiyalari, mobil aloqa vositalari, elektron tijorat platformalari, bank tizimlari, davlat axborot resurslari hamda ijtimoiy tarmoqlarda har kuni ulkan hajmdagi ma'lumotlar shakllanmoqda. Ushbu ma'lumotlar hajmining tez sur'atlarda ortib borishi ularni an'anaviy statistik usullar yordamida qayta ishlash imkoniyatlarini cheklamoqda. Shu sababli Big Data texnologiyalari iqtisodiy tahlil va prognozlashning yangi bosqichini boshlab berayotgan innovatsion vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash va ulardan iqtisodiy qonuniyatlarni aniqlash imkoniyati davlat boshqaruvi, biznes va moliyaviy institutlarning strategik qarorlarini yanada asosli qabul qilishga xizmat qilmoqda.

Big Data tushunchasi hajmi juda katta, doimiy ravishda yangilanib turadigan hamda turli manbalardan shakllanadigan ma'lumotlar majmuasini anglatadi. Mazkur texnologiyalar faqat ma'lumotlarni saqlash yoki qayta ishlash bilan cheklanmay, balki ulardan iqtisodiy jarayonlarning yashirin bog'liqliklarini aniqlash, rivojlanish tendensiyalarini baholash va kelajakdagi iqtisodiy holatni

prognozlash imkonini ham yaratadi. An'anaviy statistik yondashuvlar odatda cheklangan hajmdagi ma'lumotlarga asoslangan bo'lsa, Big Data texnologiyalari millionlab yozuvlarni bir vaqtning o'zida qayta ishlab, prognozlarning aniqligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Bugungi kunda Big Data texnologiyalari makroiqtisodiy prognozlashning muhim vositalaridan biri sifatida keng qo'llanilmoqda. Davlat boshqaruvi organlari inflyatsiya darajasi, yalpi ichki mahsulotning o'sishi, aholi bandligi, iste'mol narxlari indeksi hamda real daromadlar dinamikasini baholashda rasmiy statistik ma'lumotlar bilan bir qatorda elektron to'lov tizimlari, internet qidiruv tizimlari, ijtimoiy tarmoqlar va soliq ma'lumotlar bazalaridan foydalanmoqda. Mazkur yondashuv iqtisodiy o'zgarishlarni rasmiy hisobotlar e'lon qilinishidan oldin aniqlash imkonini yaratib, iqtisodiy siyosatni tezkor shakllantirish va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishga xizmat qiladi.

Moliyaviy bozorlar Big Data texnologiyalarining eng faol qo'llanilayotgan yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tijorat banklari, investitsiya kompaniyalari va sug'urta tashkilotlari katta hajmdagi tranzaksiya ma'lumotlarini sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish algoritmlari yordamida tahlil qilib, kredit risklarini baholash, mijozlarning moliyaviy holatini aniqlash, firibgarlik operatsiyalarini erta aniqlash hamda investitsion tavakkalchiliklarni kamaytirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bundan tashqari, fond bozori indekslari, valyuta kurslari va kriptovalyuta narxlarining o'zgarishini prognozlashda ham Big Data texnologiyalarining amaliy samaradorligi tobora ortib bormoqda.

Elektron tijorat va xizmat ko'rsatish sohalarida Big Data texnologiyalaridan iste'molchilar xatti-harakatlarini tahlil qilish va bozor talabini prognozlash maqsadida keng foydalaniladi. Xaridorlarning internetdagi qidiruvlari, elektron to'lovlari, xaridlar tarixi va ijtimoiy tarmoqlardagi faolligi tahlil qilinishi orqali ularning kelajakdagi ehtiyojlari aniqlanadi. Natijada korxonalar ishlab chiqarish hajmini bozor talabiga moslashtirish, marketing strategiyalarini takomillashtirish, narx siyosatini optimallashtirish hamda ombor zaxiralarini samarali boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Big Data texnologiyalarining logistika va hududiy iqtisodiyotdagi ahamiyati ham yildan yilga ortib bormoqda. GPS qurilmalari, transport monitoring tizimlari, sensorlar va logistika platformalaridan olinadigan ma'lumotlar yuk tashish yo'nalishlarini optimallashtirish, transport xarajatlarini kamaytirish hamda hududlarning iqtisodiy rivojlanish istiqbollari baholash imkonini beradi. Mazkur ma'lumotlar asosida hududlarning investitsion jozibadorligi, infratuzilma rivojlanishi va ishlab chiqarish salohiyati chuqur tahlil qilinib, mintaqaviy rivojlanish strategiyalari ishlab chiqiladi.

Big Data asosidagi iqtisodiy prognozlashda mashinaviy o'rganish, sun'iy intellekt, neyron tarmoqlar va matnlarni intellektual tahlil qilish usullari keng qo'llaniladi. Mashinaviy o'rganish algoritmlari tarixiy iqtisodiy ma'lumotlarni o'rganish orqali kelajakdagi tendensiyalarni avtomatik ravishda aniqlaydi. Sun'iy

intellekt esa ko'plab iqtisodiy omillar o'rtasidagi murakkab bog'liqliklarni hisobga olib, an'anaviy ekonometrik modellarga nisbatan yuqori aniqlikdagi prognozlarni shakllantiradi. Matnlarni intellektual tahlil qilish texnologiyalari yordamida internet nashrlari va ijtimoiy tarmoqlarda e'lon qilinayotgan axborotlar tahlil qilinib, iste'molchilar va investorlarning kayfiyati baholanadi. Bu esa iqtisodiy jarayonlarda yuz berishi mumkin bo'lgan o'zgarishlarni oldindan aniqlash imkonini beradi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda Big Data texnologiyalari iqtisodiy boshqaruvning ajralmas qismiga aylangan. AQSHda elektron tijorat, bank va sug'urta tizimlarida sun'iy intellekt asosidagi prognozlash modellari keng qo'llanilmoqda. Xitoyda raqamli platformalar orqali yig'ilgan katta hajmdagi ma'lumotlar ichki bozor talabini prognozlash va ishlab chiqarishni rejalashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Germaniya va Janubiy Koreyada esa sanoat korxonalarida Big Data texnologiyalari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, logistika xarajatlarini kamaytirish va resurslardan oqilona foydalanishda keng qo'llanilmoqda. Ushbu tajribalar Big Data texnologiyalarining iqtisodiy rivojlanishga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

O'zbekistonda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish doirasida katta hajmdagi ma'lumotlardan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Soliq ma'murchiligini takomillashtirish, bank tizimini raqamlashtirish, elektron hukumat xizmatlarini rivojlantirish, bojxona tizimini modernizatsiya qilish hamda hududlarning investitsion salohiyatini baholashda Big Data texnologiyalarini qo'llash bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, mazkur texnologiyalarni to'liq joriy etish uchun ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash, zamonaviy server infratuzilmasini rivojlantirish, malakali mutaxassisnlarni tayyorlash va milliy analitik platformalarni yaratish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Big Data texnologiyalari iqtisodiy prognozlash tizimining samaradorligini tubdan oshiruvchi zamonaviy innovatsion vosita hisoblanadi. Ular iqtisodiy jarayonlarni real vaqt rejimida monitoring qilish, yashirin iqtisodiy qonuniyatlarni aniqlash, tavakkalchiliklarni oldindan baholash hamda ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini beradi. Big Data, sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish texnologiyalarining uyg'unlashuvi iqtisodiy prognozlarning aniqligini sezilarli darajada oshirib, davlat boshqaruvi organlari, moliyaviy institutlar va biznes subyektlarining raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. Kelgusida O'zbekistonda ushbu texnologiyalarni iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga keng joriy etish, ilmiy tadqiqotlar bilan integratsiyalash va zamonaviy raqamli infratuzilmani rivojlantirish barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mayer-Schönberger V., Cukier K. *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. London: John Murray, 2013.
2. Provost F., Fawcett T. *Data Science for Business*. O'Reilly Media, 2013.

3. Han J., Kamber M., Pei J. *Data Mining: Concepts and Techniques*. 3rd ed. Morgan Kaufmann, 2012.
4. Goodfellow I., Bengio Y., Courville A. *Deep Learning*. MIT Press, 2016.
5. James G., Witten D., Hastie T., Tibshirani R. *An Introduction to Statistical Learning*. 2nd ed. Springer, 2021.
6. OECD. *Data-Driven Innovation: Big Data for Growth and Well-Being*. Paris: OECD Publishing, 2015.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni.
8. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. *O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bo‘yicha statistik to‘plamlar*.
9. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Pul-kredit siyosati sharhlari va statistik byulletenlari*.
10. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. *Iqtisodiy rivojlanish bo‘yicha yillik hisobotlar*.
11. Ogli R. A. R. The difference between the concepts of database and database management system //Archive of Conferences. – 2022. – С. 33-34.
12. Rashidov U., Rashidov A., Naimov S. Modern Views on the Problems of Management Accounting in Logistics System, Online Conferences Platform [Электронный ресурс].
13. Цой М. П., Худояров Р. Т. Рашидов АР ПРОДВИЖЕНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ //Kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami– Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali. – 2022.
14. Рашидов У., Рашидов А. Iqtisodiyotni tartibga solishda notarif usullarining orni va ahamiyati //Вопросы усиления позиций Узбекистана в международной торговле и оптимизации его интеграции в мировой рынок в условиях глобальной трансформации. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 53-58.
15. Abror R., Shahobiddin K. INNOVATIVE MARKETING AND ITS DEVELOPMENT //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2023. – С. 193-196.
16. Abduganieva G. K., Kuvvatov G. B. DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE TAX SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN //Ответственный редактор:: Косенкова ЮЮ–к. э. н., доцент. – 2018. – С. 13.
17. Khashimov B. A., Eshonkulov L. A., Kuvvatov G. B. STATEMENT OF BUSINESS SUBJECTS FOR THE REPORTING YEAR //АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА, СТАТИСТИКИ И НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ. – 2018. – С. 17-22.
18. Sativaldieva D. A., Kuvvatov G. B. FEATURES OF ACCOUNTING FOR INTANGIBLE ASSETS IN THE CONTEXT OF FUNDAMENTAL STRUCTURAL CHANGES IN THE COUNTRY'S ECONOMY //Экономика и социальная сфера: проблемы взаимодействия и развития. – 2018. – С. 156-158.